

ب: تمدن مصر باستان

تمدن مصر در پیرامون رودخانه نیل که از اعماق دریای مدیترانه سرچشمه می گیرد به وجود آمده است.

پایان دوره پارینه سنگی در مصر حدود هزاره ششم ق.م است. از عصر مذکور ابزارهای سنگی ساده و نقوش کنده شده بر صخره ها بدست آمده است.

نخستین تمدنی که از دوره نوسنگی در مصر شناسایی شده و مربوط به حدود ۵۰۰۰ ق.م است تمدن قوم بداری است از اواخر هزاره چهارم ق.م کم کم آثار فلزی به صورت درفش، سنجاق مسی و تزیینات سیمین و زرین بر جای مانده است. تاریخ مستند و رسمی مصر از حدود ۲۳۰۰ ق.م یعنی زمانی آغاز می شود که نامر(منس) فرعون مصر علیا و مصر سلفی را متحد کند.

لوح آرایش (نارمر) به نشانه وحدت مصر علیا و سفلی_سنگ_مصر(پادشاهی قدیم)حدود ۳۰۰۰ ق.م

تاریخ پادشاهی مصر را غالبا به سه دوره یا پادشاهی تقسیم می کنند. پادشاهی کهن از حدود ۳۲۰۰ تا ۲۱۰۰ ق.م پادشاهی میانه از ۲۰۴۰ تا ۱۵۶۷ ق.م و پادشاهی جدید از ۱۵۶۷ تا ۱۰۵۸ ق.م و پس از این زمان همسایگان مصر استقلال آن را از میان برده در این سرزمین حکومت کردند تا آن که در قرن ۷ میلادی مصر ضمیمه متصرفات اسلامی شد.

هنر و تمدن مصر را سنتی ترین و مذهبی ترین و محافظه کار ترین تمدن باستانی دانسته اند چرا که تحولات در آن اندک بوده است.

از اعتقادات اساسی مصریان اعتقاد به روح جاودانه (کا) بود که پس از مرگ به درون جسد بازمی گشت و به حیات خود ادامه می داد.

مومیایی کردن یکی از راه هایی بود که جسد را از صدمات و ضایعات حفظ می کرد علاوه بر این تندیسهایی از متوفی که در داخل مقبره قرار می گرفت و می توانست در صورت از بین رفتن جسد، مسکن (کا) گردد.

داخل مقابر مصری غالباً با دیواره نگاره ها و نقش برجسته ها آراسته می شدند. موضوع این دیوارنگاره ها فعالیت های روزمره انسانی بود و هدف از اجرای این آثار ایجاد لذت و آرامش برای کا بود.

اعتقاد به خلود و جاودانگی از عقاید مهم مصریان به شمار می رفت آنان زندگی این جهانی را بیشتر در اندیشه پایدگی و سلامت و شادی در جهان پس از مرگ می گذراندند.

در تدفین فرعون، ساختن تابوتی با قالب هیکل وی روی در آن همراه با بازنمایی چهره و اندام برجسته وی به منظور تامین کالبدی آماده برای بقای کای فرعون مرسوم بود.

معماری مصر

در معماری مصر ساختن مقبره باشکوه و تفصیل بسیار، بیش از دیگر انواع بناهای معماری مرسوم بود.

قدیمی ترین مقابر مصری مصطبه ها هستند. مصطبه اتاکی سکو مانند و چهار گوش بود که با دیواره های مایل به سوی مرکز، حجمی دوزنقه ای شکل به وجود می آورد.

اتاق تدفین در زیرزمین حفر می شد. مصطبه ها عموماً با خشت ساخته می شدند. نخستین هرم پلکانی و غول پیکر، هرم پله دار شاه زوسر در سقاره است که طراح و سازنده آن ایماحوتب بوده است این بنا در حدود ۲۷۵۰ ق.م از سنگ ساخته شده است.

هرم شاه زوسر_سقاره ۲۷۵۰ ق.م

اهرام ثلاثه حدود یکصد سال پس از هرم شاه زوسر در ساحل نیل منطقه جیزه ساخته شدند مصالح اهرام نیز سنگ های غول پیکر پاک تراش است.

اهرام ثلاثه از آن سه پادشاه (فرعون) قدرتمند دوره سلطنت قدیم هستند و به ترتیب عبارتند از هرم خوفو

(خثوپس) ۲۶۵۰ ق.م با ارتفاع ۱۴۶/۵ متر، هرم خفرع(خفرن) ۲۶۰۰ ق.م با ارتفاع ۱۳۸ متر و هرم منکورع

(موکرینوس) ۲۵۷۵ ق.م با ۱۳۲ متر ارتفاع. (پیکره سنگی ابوالهول بزرگ با سر خفرن و بدن شیر نشسته به ارتفاع

۲۰ متر در کنار اهرام ثلاثه قرار دارد.

ابوالهول_جیزه _ حدود ۲۵۰۰ ق.م

پس از دوره پادشاهی کهن هرم سازی در معماری مصر منسوخ می شود.

در دوره پادشاهی میانه و جدید(حدود ۲۰۰۰ تا ۱۰۰۰ ق.م)مصریان بیشتر به ساختن معبد وابسته به آرامگاه فرعون می پرداختند که از نمونه های بارز آن مجموعه پرتفصیل و شکوهمند آرامگاه و پرستشگاه حتشپسوت ملکه سلسه پادشاهی جدید در دیرالبحری است.

در معماری تخت سنگی مصر عموماً ستونهای کوتاه و کلفت و نسبتاً نزدیک به هم به کار می رفت و سرستونها به سه شکل پاپیروسی، برگ نخلی و غنچه نیلوفری ساخته می شدند.

نقاشی مصر

نقاشی مصری نیز همچون دیگر هنرها عمدتاً در خدمت جهان پس از مرگ بود. اغلب نقاشی های بدست آمده از مصر باستان دیوارنگاره های مقابر فراعنه است.

شیوه های نقاشی مصر باستان شامل: اسطوره ای، آیینی و واقعه نگاری بوده است.

اساس کار نقاش مصری بر روایتگری قرار داشت؛ بدون آنکه دلبسته طبیعت پردازی باشد.

نقاشی مصری از قواعدی معین پیروی می کرد و از جمله مهمترین این قواعد اصل تقابل بود. طبق این اصل همیشه سر در وضع نیمرخ ولی چشم از زاویه رو به رو، بالاتنه از دید روبرو اما بازوان و پاها از دید جانبی ترسیم می شدند.

از قواعد دیگر نقاش مصری انتخاب اندازه پیکرها به حسب اهمیت و مقام اشخاص بود یعنی شخصیت اصلی تصویر که غالباً فرعون بود بزرگترین پیکر و به ترتیب سایرین کوچک و کوچکتر می شدند. موضوع دیوارنگاره های مصری، صحنه های روستایی و کشت و برداشت کارگران در حال کار یا فرعون و خانواده او در حال ورزش و بازی و جنگ و یا حضور آنها در میهمانی ها بود. نقاشان مصری به موضوعات دیگر هم می پرداختند که عبارت بودند از صحنه های وهم انگیز مربوط به گذر کا به آستان دنیای بعد.

علاوه بر نقاشی های دیواری، از مقابر مصری تعدادی نقاشی روی کاغذ های پاپیروس نیز همراه با خطوط هیروگلیف برجای مانده است که تفاوت اساسی آن با دیوار نگاره ها در اندازه و مواد و مصالح است. بیشترین نقاشی های بر جا مانده از تمدن باستانی مصر مربوط به دوره پادشاهی جدید است.

پیکره سازی مصری

پیکره سازی مصر را نیز باید در راستای اعتقاد مصریان به حیات دوباره پس از مرگ مطالعه کرد آنان پیکره هایی از افراد متوفی (بیشتر فراعنه) و برخی نزدیکانش را ساخته، در ورودی یا داخل مقبره قرار می دادند تا در صورت فروپاشی احتمالی جسد مومیایی شده، منزلگاه کا گردد.

مجسمه ها و نقش برجسته های مصری نیز پس از اتمام همراه با قواعد ویژه ای رنگ آمیزی می شدند و از این جهت با نقاشی مصری ارتباطی نزدیک داشتند.

سردیس ملکه نفرتی تی_ملکه بزرگ مصر باستان_ سنگ ۱۳۰۰ق.م

در مصر باستان برای ساختن تندیسهای سنگی ابتدا وجوه مختلف پیکر مورد نظر را روی سطوح قطعه سنگ مکعب شکل ترسیم می کردند سپس به حذف قسمت های اضافه سنگ می پرداختند. مراحل حجاری برای دستیابی به شکل کلی، تا پرداختن جزئیات پیش می رفت مجسمه های مصری غالبا ویژگی مکعب گونه دارند. حالت دستها، پاها و سر طبق قراردادهای ویژه و از پیش تعیین شده است. مردان غالبا یک پای خود را جلو گذارده اند ولی در مجسمه زنان پاهامعمولا به هم چسبیده است فضای میان پاها تقریبا همیشه پر است. غالبا اهمیت اجتماعی فردی که پیکره اش ساخته می شد در کیفیت مواد و مصالح مجسمه اش موثر بود یعنی پیکره های فراغنه با مواد و مصالح گرانبقیمت و نایاب ولی پیکره افراد پایین دست از مصالحی ارزان ساخته می شد.

پیکر تراشان مصری مردان را با نیرو اطمینان جوانی و زنان را نیز با شادابی لطافت نشان می دادند. آنان از تجسم پیری و بیماری و نقص جسمانی پرهیز می کردند.